МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ГОРОШКО ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

УТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОГО ФОНДУ ПІДПРИЄМСТВ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Спеціальність 08.06.01 - "Економіка підприємств та форми господарювання"

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків, 1995

Робота виконана на кафедрі аналізу господарської діяльності Харківського Державного економічного університету.

Науковий керівник - кандидат економічних наук, професор Чугаєнко Микола Іванович

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор Шершньов Анатолій Опанасович

- кандидат економічних наук Скоков Борис Григорович

Провідна організація - Науково-дослідний гірничорудний інститут

Захист відбудеться "02" 03 1995 р. о "13" годині на засіданні спеціалізованої ради _____ по присудженню наукового ступеня кандидата економічних наук у Харківському Державному економічному університеті за адресою: 310076, м. Харків, пр. Леніна, 9-а.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Харківського Державного економічного університету.

Автореферат розіслано "30" 07 1995 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради, кандидат економічних наук, доцент А. В. БАРАНОВ

ЛННБ України ім.В.Стефаника
00777472 (Y)

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. *Актуальність теми дослідження.* Перехід економіки України на ринкові відносини потребує перегляду амортизаційної політики держави, всієї амортизаційної системи. Панування державної власності на засоби виробництва обумовило використання відповідної амортизаційної системи, яка забезпечувала відтворення основних виробничих фондів. Створена в 20-30-х рр вона була спрямована на централізацію амортізаційних коштів в руках держави і допомогла закласти фундамент індустріального розвитку країни . Це давало їй змогу "планомірно" розподіляти кошти між галузями народного господарства, проводити відтворення основних виробничих фондів виходячи з державних інтересів. За таких умов підприємства практично не мали впливу на політику відтворення своєї виробничої бази, її технічне переозброєння. Пізніше це обумовило низький рівень використання амортизаційного фонду, оскільки його кошти поверталися до підприємства як "чужі" незалежно від наслідків його роботи. Ці кошти потрібно було будь за що "освоїти" в тому періоді, на який вони виділялись, інакше вони назавжди втрачались для підприємства.

Держава концентрувала амортизаційні відрахування як джерело капітальних вкладень для розвитку тих галузей, які вважала за потрібне. Більшість підприємств була позбавлена можливості проводити модернізацію та технічне оновлення, що в кінці кінців і призвело до старіння фондів. Ступінь спрацювання основних фондів на Україні перевищила 50%, а на гірничорудних підприємствах становить 56-58%. Державна амортизаційна політика призвела до того, що строки використання основних фондів на Україні вдвоє перевищують відповідні показники розвинутих країн. Стрімке зростання цін, спад виробництва, зростання заробітної плати ще більше ускладнило ситуацію.

Державна амортизаційна політика, що була спрямована на подовження амортизаційного періоду основних фондів за рахунок багаторазового їх ремонту і модернізації призвела до "розбухання" ремонтної сфери. Тільки в Кривому Розі діє 5 спеціалізованих ремонтних підприємств, які виникли на базі ремонтних майстерень гірничорудних підприємств, чисельність працюючих на котрих становить 17% від зайнятих на гірничих підприєм-

ствах. В той же час на єдиному в басейні підприємстві гірничого машинобудування зайнято тільки 7% від персоналу ремонтних підприємств.

Амортизаційна система 1974р., що діяла до 1991р. не забезпечувала гірничорудним підприємствам можливості проводити оновлення технічної бази. Накопиченого амортизаційного фонду від експлуатації, наприклад 3 бурових станків вистачало для того, щоб замінити тільки 1.4. Тобто мала місце пригнічена інфляція. В деякій мірі гострота проблеми знижувалась тим, що мала місце переамортизація (амортизаційні відрахування нараховувались незалежно від амортизаційного строку служби до списання основних фондів). Це зменшувало збитки підприємств при проведенні технічного переозброєння. Поряд з переамортизацією мала місце і недоамортизація гірничих машин та обладнання.

Впроваджена з 01.01.1991 р. нова амортизаційна система з багатьох проблем вирішила тільки проблему переамортизації та докорінно змінила політику формування коштів на проведення капітальних ремонтів і модернізації основних фондів. В цілому ж вона не стала вагомим важелем для стимулювання прискореного оновлення виробничих фондів підприємств.

Загострилась проблема заміни таких гірничих машин, як бульдозери, автоскрепери, бурові станки, екскаватори, електровози оскільки і раніше вони не витримували розрахункового амортизаційного періоду, а в новій системі ці строки ще більше подовжились.

Викладене вище обумовило необхідність виконання цих досліджень, вибір теми дисертаційної роботи, її мету і завдання.

1.2. *Мета і завдання досліджень.* Метою дисертаційної роботи є визначення взаємозв'язків та встановлення впливу амортизаційної системи на ефективність оновлення основних виробничих фондів підприємств і розробка пропозицій по їх удосконаленню в умовах ринкової економіки.

Відповідно з метою в дисертації вирішені наступні питання:

- вивчено та узагальнено літературні джерела, які висвітлюють теорію та практику амортизації і відтворення основних виробничих фондів в системах започаткованих на жорстких

централізованих і ринкових методах регулювання виробництва;

- визначена порівняльна оцінка впровадженої нової амортизаційної системи та розроблено пропозиції по її подальшому вдосконаленню;

- виконано аналіз формування і використання амортизаційних фондів гірничо-збагачувальних комбінатів Криворізького басейну в зв'язку з відтворенням основних виробничих фондів;

- досліджено вплив амортизаційної системи і інфляційних процесів на ступінь оновлення основних виробничих фондів гірничо-збагачувальних комбінатів;

- визначено основні напрямки вдосконалення амортизаційної системи, які забезпечать ефективне функціонування підприємств в умовах ринкової економіки;

- обгрунтовано доцільність використання прискорених методів амортизації;

- уточнено методику обгрунтування доцільності заміни обладнання на підставі грошових потоків, складовою частиною котрих є амортизаційні відрахування.

1.3. *Предмет і об'єкт дослідження.* Предметом дослідження є аналіз руху основних фондів гірничо-рудних підприємств, а також процесів утворення та використання їх амортизаційного фонду.

За об'єкт дослідження вибрано 5 гірничо-збагачувальних комбінатів Криворізького басейну, на долю яких випадає 69.6% виробництва товарної залізної руди на Україні і які і надалі залишаться основними її виробниками як для вітчизняних металургійних підприємств, так і для експорту.

1.4. *Загальна методика дослідження.* Методичною і теоретичною основою дослідження є роботи провідних науковців по вдосконаленню амортизаційної політики В.Ю. Будавея, Ю.І. Любимцева, Я.Б. Кваші, П.А. Орлова, П.М. Павлова, В.К. Сенчагова, Є.І. Шульмана, А.М. Цигичко та ін., а також законодавчі акти Кабінету Міністрів та Верховної Ради України.

Дослідження побудовані на звітах підприємств і оперативних документах обліку і планування основних виробничих фондів і амортизаційних відрахувань, а також на статистичних матеріа-

лах узагальнених в роботах Науково-дослідного гірничорудного інституту, інституту Механобрчермет.

Для обробки первинних матеріалів були використані методи техніко-економічного аналізу, математичної статистики, економікоматематичного моделювання, а також обчислювальна техніка з відповідним програмним забезпеченням.

1.5. *Наукова новизна роботи.* На підставі теоретичного узагальнення розробок по темі, науково-методичного і практичного вирішення питань прискореного оновлення основних виробничих фондів наукову новизну дослідження визначають:

- новий підхід до амортизації як системи ефективного впливу держави на відтворювальну політику підприємств;
- методика розрахунку амортизаційних відрахувань, яка забезпечує одержання достатньої суми коштів для відтворення основних фондів в умовах перехода до ринку;
- методика прискореної амортизації на підставі залишкової вартості основних фондів з врахуванням теперішньої вартості амортизаційного фонду, використовуємого як кредитний ресурс підприємства;
- оцінка ефективності використання різних методів нарахування амортизації для умов гірничорудних підприємств;
- пропозиції щодо вдосконалення амортизаційної системи за рахунок скорочення кількості норм амортизації, які значно спрощують розрахунки і контроль за правильністю використання методів прискореної амортизації;
- пропозиції щодо використання показника грошових потоків, елементом яких виступають амортизаційні відрахування, при оцінці заміни основних фондів.

1.6. *Практичну цінність роботи* складають конкретні пропозиції, спрямовані на створення умов, які сприяють підвищенню ефективності використання накопичених фондів. До них належать:

- комплексна методика розробок, по врахуванню фактора інфляції при формуванні амортизаційного фонду,
- пропозиції по раціоналізації системи норм амортизації,

- система економічного стимулювання відтворення основних виробничих фондів в гірничорудній галузі.

1.7. *Апробація і впровадження результатів роботи.* Висновки виконаних досліджень доповідались на республіканській науково-технічній конференції "Соціально-економічні проблеми перебудови" м. Кривий Ріг, 1991 р., науково-практичних конференціях КФ КДЕУ (1992 - 1994 рр.), ХДЕУ (1993 - 1994 рр.), НДГРІ (1993 - 1994 рр.). По результатам досліджень опубліковано 9 наукових статей, в яких розкривається зміст дисертації.

1.8 *Обсяг і структура роботи.* Дисертація складається з вступу, трьох глав, заключення, викладених на 164 стор. машинописного тексту, список літератури із 135 найменувань, 5 малюнків, 23 таблиці, 25 додатків.

1.9. *Короткий зміст дисертації.* У вступі обгрунтована актуальність теми дослідження, визначені її цілі та задачі, предмет та об'єкт дослідження, сформульовані найбільш суттєві результати та його новизна, а також наукова та практична значимість одержаних результатів.

В першій главі розглянуто зміст і основні функції процесу амортизації основних фондів на підприємствах в ринкових умовах, приведена порівняльна характеристика систем амортизації, які використовуються в різних країнах, виділено особливі риси системи амортизації основних фондів на підприємствах залізорудної галузі, вказано основні проблеми системи амортизації в промисловості в умовах ринкових відносин.

В другій главі наведена економічна оцінка і проведено аналіз ефективності амортизаційної системи на залізорудних підприємствах України, виявлено вплив системи амортизації на ефективність виробничої діяльності підприємства, досліджена діюча система відтворення основних фондів залізорудних підприємств, розглянута динаміка та структура амортизаційного фонду гірничо-збагачувальних комбінатів.

В третій главі запропоновано вдосконалення методики оцінки ефективності заміни основних фондів з використанням показника грошових потоків, розроблено методику розрахунку аморти-

ваційних відрахувань, яка забезпечує одержання достатньої суми коштів для відтворення основних фондів в умовах інфляції, наведена порівняльна оцінка різних методів нарахування амортизації для умов гірничорудних підприємств, запропоновано скорочення кількості норм амортизації на зразок системи прискореної компенсації витрат.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

2.1. *Розкрито економічний зміст поняття амортизаційної системи та доказана необхідність її вдосконалення в ринкових умовах.*

Ринкові умови ставлять перед підприємством задачу раціонального використання та ефективного оновлення основних фондів , оскільки фінансовий стан і конкурентоздатність підприємства в значній мірі залежать від кількісного та якісного стану його основних засобів, а також від того як протікають процеси відтворення основних фондів. В зв'язку з цим важливого значення набувають порядок і принципи формування та використання амортизаційного фонду, який об'єктивно виступає джерелом повернення довгострокових інвестиційних кредитів підприємств на розвиток свого виробничого апарату.

Амортизаційний фонд формується відповідною системою, яка включає в себе сукупність дозволених до використання методів і норм амортизаційних відрахувань, засіб їх обліку, а також взаємовідношення підприємств і держави з приводу використання коштів амортизаційного фонду.

Динаміку амортизаційній системі надає амортизаційна політика, яка виступає в вигляді певних стратегічних положень, що орієнтують, а в деяких випадках економічно спонукають підприємства проводити відтворення виробничого апарату тим чи іншим способом.

Теоретично амортизаційний фонд передбачається для простого відтворення, але практично він відіграє значно більшу роль, оскільки оновлення основних фондів з цього джерела проводиться на новій технічній основі.

Амортизаційна система в розвинутих країнах знаходиться в процесі постійного вдосконалення. До її основних рис належать такі: повна самостійність підприємств в розпорядженні коштами

амортизаційного фонду, багатоваріантність методів амортизації, серед яких фірма має право вибрати той, який найбільш її задовольняє, широке використання різних кредитів, списань, знижок, що стимулюють оновлення основних фондів через підвищення питомої ваги амортизаційних відрахувань в валових інвестиціях та підтримують конкурентоздатність підприємства , а також вирішують загальнодержавні проблеми.

В зарубіжній практиці використовують виробничий, рівномірний, прискорений (в різних варіантах) та комбінований методи нарахування амортизації. В гірничій галузі крім того використовують систему "виснаження надр", що є своєрідною амортизацією витрат на придбання родовищ корисних копалин та їх розвідку. Слід зауважити, що термін амортизація в зарубіжній практиці використовується для невідчутних активів. Для всіх відчутних активів застосовують термін депресіація.

В гірничодобувній галузі згідно з інструкцією по нарахуванню амортизації дозволяється використовувати виробничий та рівномірний методи списання витрат. Але оскільки всі гірничо-збагачувальні комбінати мають розрахунковий амортизаційний період 25 років і більше, практично не тільки активна, але й пасивна частини основних фондів списуються по рівномірному методу.

Існуюча в Україні система амортизації не забезпечувала нормальне оновлення основних фондів підприємств і була абсолютно консервативною відносно будь-яких змін. Така амортизаційна система фактично виключала поняття амортизаційної політики, оскільки жорстко фіксувала джерела утворення (в тому числі методи утворення) та напрямки використання амортизаційного фонду. За підприємством залишалась практично тільки функція обліку звідки і куди перерахувати кошти амортизаційного фонду згідно інструкції. Крім того, система перерозподілу так званих "тимчасово вільних" коштів амортизаційних фондів підприємств не дозволяла в належній мірі здійснювати оновлення основних фондів не тільки на новому, але й на попередньому технічному рівні.

Введена в 1991 році амортизаційна система по своїй прогресивності в значній мірі відстає від тих, що використовуються в зарубіжних країнах. Аналіз елементів старої (1974р.) і но-

вої (1991р.) амортизаційних систем свідчить, що хоч і скоротилась кількість диференційованих норм амортизаційних відрахувань по видам основних фондів на 8.5%, проте їх загальна кількість залишилась досить великою (1614). Разом з тим, частота повтору норм амортизації до трьох разів в нормах 1991 р. знизилась на 19.8%, а до п'яти разів - на 25.9%. Скорочено на 5 років (з 15 до 10) модальний амортизаційний період використання основних фондів, підвищено частоту повтору норм амортизації, які відповідають терміну використання основних засобів до 10 років.

Проте нова амортизаційна система не вирішила багато питань. Вона, як і раніше служить пасивним податковим інструментом для відділення витрат виробництва від прибутку і не виступає активним інструментом регулювання відтворення основних фондів і стимулювання економічного росту.

2.2. *Запропоновано методику розрахунку амортизаційних відрахувань в умовах інфляції.* В умовах інфляції основні фонди підприємств обезцінюються, внаслідок того, що числяться по початковій вартості. Підприємство не одержує потрібних коштів для їх відтворення. Як метод боротьби з таким явищем використовується переоцінка основних фондів. В умовах галопуючої та гіперінфляції переоцінку роблять методом індексації. Індексація основних фондів гірничо-збагачувальних комбінатів в 1992р. збільшила їх вартість в 16 разів, а в 1993р. - в 28. Однак високі темпи інфляції звели на нівець 13 проведену індексацію. При цьому одночасно з індексацією вартості основних фондів індексується і їх знос.

Донараховану величину зносу можна в першому приближенні прийняти як втрату джерел самофінансування підприємства. Ці кошти воно уже не в змозі повернути через систему амортизації.

Разом з тим, в результаті завищення маси прибутку, оскільки була занижена собівартість, до бюджету перераховуються у вигляді податку на прибуток (доход) кошти підприємства.

Величину збитку підприємства від інфляції (З) і запізнілих рішень по переоцінці основних фондів пропонується розрахувати за формулою:

$$\vartheta = L \cdot \sum_i \Delta Ф_i \cdot \frac{На_i}{12} \cdot Nm + \sum_i \Delta H$$

де L - норматив оподаткування прибутку, долі одиниць,

$\Delta Ф$ - вартість дооцінки основних фондів при черговій їх переоцінці, тис. крб.,

$На$ - середня норма амортизації в розрахунковому періоді, долі одиниць,

Nm - термін розрахункового періоду, місяців,

ΔH - сума нарахованої дооцінки зносу при черговій переоцінці основних фондів, тис. крб.

Ця залежність відображає такі положення:

- нарахована дооцінка основних фондів при її індексації залишається незмінною на протязі розрахункового періоду,

- норма амортизаційних відрахувань залишається постійною на протязі розрахункового періоду і відповідає середній нормі до і після переоцінки основних фондів,

- приріст прибутку підприємства дорівнює величині зниження амортизації в собівартості продукції,

- ставка оподаткування прибутку за розрахунковий період залишається незмінною.

Враховуючи нестабільність економіки України, для забезпечення підприємств коштами для самофінансування і попередження втрати його джерел пропонується використовувати індексацію амортизаційних відрахувань по квартальним індексам. Про них повинно регулярно повідомляти міністерство статистики.

Для визначення розрахункових індексів, які враховують інфляцію, можна використати показники товарної продукції в поточних і стабільних цінах. Можна припустити, що відношення обсягу товарної продукції в поточних цінах до обсягу товарної продукції в порівняльних цінах відображає динаміку цін на ринку засобів виробництва. Тоді розрахунковий індекс інфляції (Ju) за відповідний місяць кварталу згідно типовим розрахункам дорівнює:

$$Ju_i = \frac{Тпті \cdot Тпс(i-1)}{Тпті \cdot Тпт(i-1)}$$

де $Тпті, Тпсі$ - товарна продукція в поточних та стабільних цінах в і-му місяці,

$Тпт(i-1), Тпс(i-1)$ - товарна продукція в поточних і стабільних цінах в

(i-1) попередньому місяці.

Сума амортизаційних відрахувань, які включаються до собівартості продукції в i-му місяці (A_i) становить:

$$A_i = A_{pi} \cdot I_{ui}$$

де A_{pi} - планова величина амортизаційних відрахувань в i-му місяці.

Якщо, A_1, A_2, A_3 - відповідно планові амортизаційні відрахування на перший, другий і третій місяці кварталу, амортизаційні відрахування, що включаються до собівартості першого і другого місяців кварталу будуть відповідно дорівнювати:

$$A_1' = A_1 \cdot I_{ui} \quad , \quad A_2' = A_2 \cdot I_{u(i+1)}$$

Якщо індекси інфляції за даними міністерства статистики на відповідний квартал (помісячно) становлять $I_{uiф}$, $I_{u(i+1)ф}$, $I_{u(i+2)ф}$ в останньому місяці кварталу в собівартість продукції, на наш погляд, необхідно включити амортизаційні відрахування в розмірі:

$$A_3' = (I_{uiф} - I_{ui}) \cdot A_1 + (I_{u(i+1)ф} - I_{u(i+1)}) \cdot A_2 + I_{u(i+2)ф} \cdot A_3$$

Такий же результат можна одержати, якщо корегувати не суму нарахованої амортизації за попередні місяці кварталу, а скорегувати індекс інфляції на останній місяць кварталу в залежності від співвідношення прийнятих в розрахунках індексів інфляції і доведених пізніше з боку держави. В цьому випадку нами пропонується розрахунок індексованої суми амортизаційних відрахувань в останньому місяці кварталу за формулою:

$$A_3'' = A_3 \cdot [(I_{uiф} - I_{ui}) + (I_{u(i+1)ф} - I_{u(i+1)}) + I_{u(i+2)ф}]$$

Помісячна індексація амортизаційних відрахувань з використанням розрахункових індексів інфляції і поквартальному доведенні офіційних індексів інфляції міністерством статистики дозволить зберегти механізм відтворення основних фондів підприємств, запобігти втрат підприємствами коштів на просте відтворення основних фондів. Таким чином, підприємству будуть повертатись кошти, які в звичайних умовах воно втрачає назавжди.

2.3. *Розроблено методичні рекомендації по вдосконаленню оцінки ефективності заміни основних фондів з використанням показника майбутніх грошових потоків.* Амортизаційні відрахування в економічній теорії розглядаються не тільки як витрати,

які включаються до собівартості продукції для відтворення основних фондів, але і як грошові потоки в обороті підприємства. З цієї точки зору вони разом з прибутком утворюють реальні грошові потоки, які використовуються підприємством для цілей розширеного виробництва. А тому оцінку доцільності інвестицій слід визначати за допомогою чистої теперішньої вартості (ЧТВ) і внутрішньої ставки доходу (ВСД). Інвестування доцільне, якщо ЧТВ 0. Чиста теперішня вартість проекту розраховується таким чином:

$$ЧТВ = ТВ - ПІ,$$

де $ТВ$ - теперішня вартість майбутніх грошових потоків,

$ПІ$ - початкові інвестиції.

Теперішня вартість майбутніх грошових потоків - це дисконтовані майбутні грошові потоки, яка розраховується по типовій формулі:

$$ТВ = \frac{Ат + Пт}{(1 + Ен)^{т}}$$

де $Ат$ - амортизаційні відрахування за $т$-й рік,

$Пт$ - прибуток за $т$-й рік,

$Ен$ - ставка дисконта.

Початкові інвестиції - це величина, яка визначається різницею між початковими витратами і початковими доходами. Початкові інвестиції відтворюють реальні витрати підприємства в початковий момент реалізації проекту. До них приєднується величина податку на доход, який буде одержано в результаті реалізації обладнання, що замінюється. В суму доходів від реалізації старого обладнання входить виручка від його реалізації, а також податкови пільги на інвестиції.

Внутрішня ставка доходу проекту розраховується ітеративним наближенням до рівня теперішньої вартості майбутніх грошових потоків початковим інвестиціям при зміні дисконтної ставки. Ставка дисконта, за якої теперішня вартість грошових потоків дорівнює початковим інвестиціям і є внутрішньою ставкою доходу:

$$ПІ = \sum_{т=1}^{та} \frac{Rт}{(1 + Е)^{т}}$$

де $Rт$ - грошовий потік $т$-го року,

$та$ - амортизаційний строк служби,

E - ставка дисконта.

Метод надає можливість визначати величину дисконтної ставки. Якщо вона задовільнює підприємство, то проект може реалізуватися. Підприємство може встановити граничну дисконтну ставку, нижче якої варіанти будуть відхилятися в залежності від розміру фінансування і ризику.

2.4. *Дана порівняльна оцінка різних методів амортизації.* Теорія прискореної амортизації дозволяє стверджувати, що вона вигідна в тому випадку, якщо підприємство дотримується стабілізуючої стратегії. Це підтверджується більш високими грошовими потоками, які належать підприємству, якщо воно використовує прискорений, а не рівномірний метод амортизації. В першому випадку питома вага амортизаційних відрахувань в собівартості продукції буде вище, а значить при однаковій ціні і ставці оподаткування маса прибутку, яка залишається в розпорядженні підприємства, буде менше, ніж у другому. Проте грошовий потік у підприємства в цьому разі буде вищим. Незважаючи на те, що рентабельність відносно собівартості продукції буде трохи нижче, ніж при використанні рівномірного методу амортизації, можливості підприємства з умов відтворення основних фондів і розширення виробництва є значно вищими.

Ця особливість набуває особливо великої ваги в умовах конкурентної боротьби підприємства за ринки збуту, оскільки надає можливості вибору найліпшої стратегії як в довгостроковому, так і в короткостроковому періодах. Все це дозволяє підприємству в умовах ринкової економіки узгоджувати свої дії не тільки з вимогами навколишнього середовища, а і активно впливати за допомогою цінової політики на величину попиту за рахунок можливостей прискорених методів амортизації.

Для підприємства при виборі конкретного методу амортизації необхідно розрахувати питому вагу амортизаційних відрахувань в собівартості продукції і дослідити наскільки в кожному разі тенденція цін на продукцію відповідає прийнятій загальній стратегії підприємства на ринках збуту продукції.

Оцінка прискорених методів амортизації (було відібрано три основних: балансовий, кумулятивний і прискореного компенсування витрат) свідчить, що найбільше відхиляється (в 1.5-2

рази) від рівномірного методу в початковий період строку служби, кумулятивний метод і балансовий з подвоєною нормою амортизації. З врахуванням фактору часу цей розрив робиться ще значнішим. Зважаючи на те, що різниця в накопичених сумах амортизаційних відрахувань за амортизаційний період по показнику теперішньої вартості майбутніх грошових потоків при балансовому методі з подвоєною нормою амортизації порівняно з іншими методами прискореної амортизації незначна (5-10%), а також простоту його реалізації, вважається доцільним використати цей метод в вітчизняній практиці.

2.5. *Запропонована методика прискореної амортизації на підставі залишкової вартості основних фондів з врахуванням теперішньої вартості амортизаційного фонду.* Процес амортизації характеризується поступовим перенесенням вартості основних фондів на продукцію і відповідно методи амортизаційних відрахувань передбачають послідовне накопичення коштів в амортизаційному фонді. Момент використання цих фондів відкладається на майбутнє. Виходячи з того, що необхідність заміни основних фондів визначається з рівномірного їх спрацювання, можна встановити питому вагу амортизаційних відрахувань, яка направляється на заміну експлуатуємих машин, і другу частину, яка накопичується. Якщо $A_1, A_2, \ldots, A_n$ - амортизаційні відрахування відповідно в 1, 2,..., n роки амортизаційного періоду, то частина, яка направляється на заміну основних фондів дорівнює множенню їх вартості (B) на норму амортизації $(B \cdot Na)$, тобто. Таким чином, в 1, 2,..., n роки амортизаційного періоду залишаються від річних амортизаційних відрахувань суми, які дорівнюють відповідно $(A_1 - B \cdot Na)$, $(A_2 - B \cdot Na)$, ..., $(A_n - B \cdot Na)$. Тоді, враховуючи теперішню вартість залишків амортизаційного фонду, накопичена сума амортизаційних відрахувань, які тимчасово не використовуються на заміну основних фондів, в 1, 2,..., n роки амортизаційного періоду відповідно становлять:

$$(A_1 - B \cdot Na)$$

$$(A_1 - B \cdot Na) \cdot (1+E) + (A_2 - B \cdot Na),$$

$$\ldots$$

$$(A_1 - B \cdot Na) \cdot (1+E)^{(n-1)} + (A_2 - B \cdot Na) \cdot (1+E)^{(n-2)} + \ldots + (A_n - B \cdot Na)$$

де E - норма дисконта.

В умовах ринкової економіки ці кошти належать підприємству і не підлягають перерозподілу або вилученню. Підприємство повинно само розпоряджатися своєю власністю. Тому вони можуть бути використані як кредитний ресурс іншим підприємствам на умовах платності і повернення, або як депозит в банку.

2.6. *Розроблено рекомендації по вдосконаленню системи амортизації за рахунок скорочення кількості норм амортизації.* Аналіз розвитку амортизаційних систем в розвинутих країнах свідчить про перехід від глибоко диференцьованих та деталізованих норм амортизації з рівномірним переносом вартості основних фондів на протязі довгого амортизаційного періоду до простої компактної системи прискореного компенсування витрат (СПКВ). Однією з її особливостей є достатня свобода вибору підприємця у відношенні використання норм амортизації, надання можливостей за допомогою амортизаційних відрахувань керувати рівнем собівартості. Згідно з цією системою нормальні терміни спрацювання основних фондів знижені до 3-5 років по машинам і обладнанню, і до 10-18 років - по іншим фондам, які раніше експлуатувалися до 35-40 років. Крім нормального періоду спрацювання СПКВ передбачено максимальний період спрацювання основних фондів, який відповідно дорівнює 12-25 і 35-45 років.

Узагальнюючи цю практику і враховуючи певні умови вітчизняного виробництва, пропонується для гірничорудних підприємств встановити 4 групи основних фондів з середніми нормативними строками амортизації 3, 5, 10, 18 років (табл. 1).

Це випливає із розподілу амортизаційних строків служби основних фондів згідно з діючими нормами амортизації. Амортизаційні строки служби, що рекомендуються є модальними в параметричному ряду норм амортизаційних відрахувань. Крім того, для забезпечення прискореного оновлення виробничого потенціалу підприємства модальний ряд здвинуто на 2 роки в бік зниження амортизаційного строку служби.

Для поступового входження в діючу амортизаційну систему, реалізацію цієї пропозиції необхідно здійснювати тільки для основних фондів, які вводяться. Тоді це не створить додатко-

вих робіт на підприємстві по перерахункам для діючих фондів, не буде сприяти різкому зростанню витрат на виробництво за рахунок амортизаційних відрахувань, допоможе плавному входженню нової амортизаційної політики в реальні матеріальні та грошові потоки на підприємстві.

Таблиця 1.

Запропоновані амортизаційні терміни служби.

Найменування основних фондів	Норм. період спрацювання, років	Макс. період спрацювання, років
Бурові станки, насоси ГРК, гідроциклони, автомобілі (в т.ч. малотонажні), обладнання для проведення НД і ОКР	3	12
Бульдозери, автоскрепери, автогрейдери, грохоти, електровози, насоси НДС	5	25
Екскаватори ЕКГ(4,6,5А,8И,12,5), дробарки, млини (кульові, стержневі), сепаратори, класіфікатори, дешламатори, насоси вакуумні, думпкари	10	35
Виробничі будівлі, споруди, об'єкти комунального господарства	18	45

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

3. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ, В ЯКИХ ВІДОБРАЖЕНО ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Хильченко Н.В., Горошко Е.М. Совершенствование амортизационной системы воспроизводства основных фондов на горно-обогатительных комбинатах Кривбасса/ Проблемы повышения эффективности горнорудного производства.- Кривой Рог: НИГРИ, 1993.

2. Проблема переоценки основных фондов железорудных предприятий при проявлении инфляционных тенденций/ Горошко Е.М.; Харьк. инж.-эконом. ин-т.-Харьков, 1993.- Деп. в ГНТБ Украины.

3. Горошко Е.М. Направления совершенствования системы амортизации железорудных предприятий в рыночных условиях/ Тез. докладов Украинской научно-практической конференции "Экономика и кадры Украины". Часть III. Харьков: ХИЭИ, 1994.

4. Горошко Е.М. Инфляционные тенденции и амортизационная политика предприятия/ Тез. докладов Украинской научно-практической конференции "Экономика и кадры Украины". Часть III. Харьков: ХИЭИ, 1994.

5. Горошко Е.М., Скорынин Р.Г. Проблемы амортизации основных фондов в горнорудной промышленности/ Тезисы докладов Украинской научно-практической конференции "Маркетинг и управление инновациями". Часть II. Харьков, 1993.

6. Горошко Е.М., Скорынин Р.Г. Амортизационная политика воспроизводства основных производственных фондов горнорудных предприятий/ Разработка рудных и нерудных месторождений Украины - Кривой Рог: НИГРИ, 1992.

7. Разработка методики планирования и учета ремонтного фонда на Северном ГОКе/ Отчет о научно-исследовательской работе КФ КИНХ, Кривой Рог - 1992.

8. Горошко Е.М. Воспроизводство основных фондов в условиях комбината "Криворожсталь" им. В.И. Ленина/ Социально-экономические проблемы перестройки: Тез. докладов республиканской научнопрактической конференции, Криворог: КФ КИНХа, 1991.

9. Благов В.П., Горошко Е.М. О совершенствовании организационно-экономических форм деятельности предприятий Кривбасса/ Теория и практика перестройки хозяйственного механизма. Часть 2. К.: КИНХ, 1990.

Горошко Е.М. Образование и использование амортизационного фонда предприятий в условиях рынка.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 "Экономика предприятий и формы хозяйствования".

Харьковский государственный экономический университет, Харьков, 1995г.

Защищаются научные положения, которые содержат теоретические исследования в области повышения эффективности воспроизводства основных фондов предприятий. Доказана целесообразность использования показателя нынешней стоимости амортизационного фонда при оценке эффективности замены основных фондов. Разработана методика расчета амортизационных отчислений в условиях инфляции.

Goroshko E. M. Formation and using of enterprise's amortization funds in the market conditions.

The thesis is presented for a candidate's degree (economics) 08.06.01 "Enterprises' economics and management forms"

Kharkov State Economical University, Kharkov, 1995.

Scientific clauses containing theoretical research in the field of enterprise's fixed funds reproduction efficiency increasing are defended. The expediency of the amortization fund present cost index using for the estimate of fixed funds efficiency is proved. Methods of amortization deduction calculation in inflation conditions are worked out.

Ключові слова: гірничорудна промисловість, гірничо-збагачувальний комбінат, основні фонди, амортизація, амортизаційна система, амортизаційна політика, амортизаційні відрахування, прискорені методи амортизації, інфляція, майбутні грошові потоки, теперішня вартість амортизаційного фонду.

ГОРОШКО ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

УТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОГО ФОНДУ ПІДПРИЄМСТВ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Спеціальність 08.06.01 - "Економіка підприємств та форми господарювання"

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук,
доцент Г.Г. ХМЕЛЕНКО

Підписано до друку 26.01.95. Формат 60х84 1/16.Друк офсетний.
Папір друкарський. Обсяг 1,0 д.а. Тираж 100. Замовлення №9.
Безкоштовно

НДГРІ , 324086 , Кривий Ріг , пр. Гагаріна, 57

456950

Ав 31.883